

Adam Redzik

JAK TWÓRCA SZLAGIERÓW WSZECH CZASÓW
NIE ZOSTAŁ ADWOKATEM
– RZECZ O EMANUELU SCHLECHTERZE (1904–1943)
W 110. rocznicę urodzin i 70. rocznicę śmierci

Są twórcy, którzy tak mocno wryli się w kulturę danego narodu, że język codzienny okraszony jest frazami, zwrotami, wyrazami zaczerpniętymi z ich twórczości, przy jednoczesnym braku świadomości, od kogo one pochodzą. Przykładem może być Tadeusz Boy-Żeleński, którego talent i zmysł słowotwórczy były nadzwyczajne. Nie zdajemy sobie częstokroć sprawy, że mówimy Boyem – np. używając słowa „niegdysiejszy” – wymyślonego dla potrzeb przetłumaczenia na język polski François Villona. W gruncie rzeczy niewielu twórców literatury narodowej dostąpiło zaszczytu stałego goszczenia w języku jak Boy. Można by zaryzykować kilka nazwisk. Jednym z nich wydaje się twórca powszechnie raczej zapoznany – lwowski poeta, niedoszły adwokat, autor szlagierów śpiewanych od kilku pokoleń Emanuel Szlechter, a właściwie Schlechter¹.

Niemal wszyscy Polacy posługują się formułami językowymi z utworów Schlechtera, które tym samym wpływają na widzenie świata, na zmysły. Czyż nie korzystamy z fraz: *Każdemu wolno kochać, to miłości słodkie prawo...*; *I srebro i złoto to nic, chodzi o to, by młodym być i więcej nic...*; *A mnie jest szkoda lata i letnich ciepłych wspomnień...*; *Może ktoś da ci więcej, będzie kochał goręcej. [...] ja mam czas, ja poczekam; Umówiłem się z nią na dziewiątą; Sexappeal to nasza broń kobieca; Odrobinę szczęścia w miłości* i wiele innych.

Emanuel Schlechter nie doczekał się opracowania, na jakie bez wątpienia zasługuje. Ukazały się tylko obszerniejsze biogramy pióra Tomasza M. Lerskiego², krótsze noty

¹ Tadeusz Wittlin wspominał po latach, że Emanuel Schlechter sam spolszczał swoje nazwisko na Szlechter i tej wersji używał w latach 30. Alfred Schütz tak wspominał po latach Schlechtera: „brunet, średniego wzrostu, z czupryną zaczesaną do góry, [...] z dużym poczuciem humoru, ciągle na luzie, z uśmiechem na ustach. Zagorzały Polak. Nawet swe nazwisko pisał przez sz, Szlechter”. Za: T. M. Lerski, *Szlechter Emanuel (1906–1943)*, „Polski Słownik Biograficzny”, T. XLVIII/3, z. 198, Warszawa–Kraków 2012, s. 353.

² T. Lerski, *Emanuel Schlechter: wspomnienie o autorze lwowskich piosenek*, „Rocznik Lwowski” 1999, s. 101–107; idem, *Emanuel Schlechter. Wspomnienie o autorze piosenek*, „Piosenka” 2006, r. 1, z. 2, s. 95–98; idem, *Szlechter Emanuel*, „Polski Słownik Biograficzny”, T. XLVIII/3, z. 198, s. 352–353. Zob. także: T. Lerski, *Syrena Record – pierwsza polska wytwórnia fonograficzna 1904–1939*, Warszawa–New York [2003]; idem, *Encyklopedia Kultury Polskiej XX*

w książkach Ryszarda Wolańskiego³, Dariusza Michalskiego⁴, w niektórych opracowaniach historii polskiego kina i kabaretu oraz w kilku encyklopediach i słownikach. Schlechter stał się też ostatnio bohaterem interesującego eseju Joanny Maleszyńskiej, opublikowanego w zbiorze opracowań o apologii piosenki⁵ oraz okolicznościowego wspomnienia w „Kurierze Galicyjskim”⁶. Wszystkie powyższe publikacje, choć cenne, są dalece niekompletne, co wynika z faktu, że trudno odnaleźć dziś źródła archiwalne dotyczące życia artysty – większość pochłonęła II wojna światowa⁷, a wspomnienia, czasopisma z epoki i zachowane filmy nie są w stanie wszystkich zastąpić⁸.

Emanuel Schlechter urodził się we Lwowie. Przez lata podawano, że było to 26 marca 1906 r. i zarejestrowany został jako Edmund Schlechter⁹.

Dotarcie do archiwaliów znajdujących się w Państwowym Archiwum Obwodu Lwowskiego pozwoliło zweryfikować te dane¹⁰. Z dokumentów wynika jednoznacznie, że Emanuel Schlechter (nie Edmund!) urodził się 9 października 1904 r., czyli dwa lata wcześniej niż sądzono¹¹. W latach 1916–1923 był uczniem Państwowego Gimnazjum im. hetmana Stanisława Żółkiewskiego we Lwowie¹², w którym „z postępem dostatecz-

wieku. Muzyka – Teatr – Film, T. 1 – Muzyka mechaniczna – pierwsze czterdziestolecie, Warszawa: Polskie Wydawnictwo Naukowo-Encyklopedyczne [2008], s. 750–751.

³ R. Wolański, *Już nie zapomnisz mnie. Opowieść o Henryku Warsie*, Warszawa: Muza 2010; R. Wolański, *Eugeniusz Bodo „Już taki jestem zimny drań”*, z przedmową Bohdana Łazuki, Warszawa: Rebis 2012. Ryszard Wolański karierze i twórczości Schlechtera poświęcił też odcinek 116. telewizyjnej wersji „Leksykonu Polskiej Muzyki Rozrywkowej”. Do wydanej w 2010 r. książki o Henryku Warsie Wolański dołączył płytę CD z 26 utworami Warsa w oryginalnych przedwojennych wykonaniach, słowa do 11 z nich napisał Emanuel Schlechter (zob. R. Wolański, *Już nie zapomnisz mnie*, s. 266–267).

⁴ D. Michalski, *Powróćmy jak za dawnych lat... czyli historia polskiej muzyki rozrywkowej (lata 1900–1939)*, Warszawa: Iskry 2007.

⁵ J. Maleszyńska, *Ten chudy Schlechter, (w:) tejże, Apologia piosenki. Studia z historii gatunku*, Poznań: Wydawnictwo UAM 2013, s. 81–97.

⁶ A. Redzik, *Życie z piosenką. O lwowskim prawniku Emanuelu Schlechterze, którego śpiewamy, którym mówimy, którego nie pamiętamy*, „Kurier Galicyjski” 2013, nr 20 (192) 29 października–14 listopada 2013, s. 26–27.

⁷ Udało się jedynie dotrzeć do archiwum ZAiKS oraz do archiwaliów Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie.

⁸ Zob. m.in. K. Krukowski, *Moja Warszawka*, Warszawa 1957; Jan Ernst, *Dwie linie życia*, t. 1, *Ja i mój Lwów*, Lublin 1988; Adam Ochocki, *Raz, dwa, wzięli! Wspomnienia z ZSRR 1939–1946*, Łódź 1988.

⁹ Tak podawano za Tomaszem M. Lerskim, który opierał się na ankiecie sporządzonej przez kuzynkę Schlechtera po 1945 r. w ZAiKS-ie. T. M. Lerski, *Slechter Emanuel*, s. 351.

¹⁰ Za pomoc w dotarciu do archiwaliów we Lwowie autor dziękuje p. Ihorowi Zemanowi.

¹¹ Archiwum Państwowe Obwodu Lwowskiego (dalej: DALO), f. 26, op. 3, spr. 1805, k. 3 – Akta osobowe Emanuela Schlechtera.

¹² Państwowe V Gimnazjum Męskie im. Hetmana Stanisława Żółkiewskiego, typu humanistycznego, znajdowało się przy ul. Samuela Kuszewicza 5. Jako że położone było w dzielnicy żółkiewskiej, wielu uczniów

nym" zdał 13 czerwca 1923 r. egzamin dojrzałości¹³. Emanuel odpowiedział na odezwe Rady Obrony Państwa i jako niespełna szesnastoletni ochotnik służył w „oddziałach Małopolskiej Armii Ochotniczej” (wł. Małopolskich Oddziałach Armii Ochotniczej) w czasie inwazji bolszewickiej 1920 r.¹⁴ Zapewne już w okresie szkolnym wołano na Emanuela Mundek, co być może stało się powodem legendy, jakoby miał on mieć na imię Edmund.

Aż sześć lat po maturze, w 1929 r., Emanuel Schlechter zapisał się na Wydział Prawa Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie. Co robił przez poprzedzający wpis okres – nie wiemy. Być może studiował na innej uczelni, np. w popularnej prywatnej Wyższej Szkole Handlu Zagranicznego (potem Akademii Handlu Zagranicznego). Karta wpisu dostarcza informacji, że ojcem Emanuela był Jakub, malarz pokojowy, a rodzina mieszkała na Zamarstynowie, przy ul. Lwowskiej 32¹⁵. Wypada dodać, że – wbrew głosom literatury – we Lwowie nie było zbyt dużo rodzin o nazwisku Schlechter, choć w skali kraju nazwisko nie było najrzadsze. W księgach adresowych z początku XX wieku nazwisko Schlechter nie pojawia się (co oczywiście nie świadczy, że przodków Emanuela nie było wówczas w mieście). Pojawia się dopiero w księgach z okresu II RP.

W aktach uniwersyteckich Emanuela Schlechtera znajduje się informacja, że wysłuchał w roku akademickim 1929/1930 wykładów profesorów Kamila Stefki, Leona Pinińskiego, Marcelego Chlantacza, Oswalda Balzera i Przemysława Dąbkowskiego¹⁶. 20 czerwca 1930 r. prosił dziekanat o pozwolenie na zdanie pierwszego egzaminu rocznego w terminie jesiennym, a prośbę tę motywował chorobą, która uniemożliwiała mu podejście do egzaminu w terminie letnim¹⁷. W dokumentacji archiwalnej nie udało się odnaleźć informacji o podejściu do tego egzaminu, jak i informacji o dalszych studiach. Pozwala to przypuszczać, że studiów prawniczych Emanuel Schlechter nie ukończył – w przeciwieństwie do swojego brata Emila Henryka, który w 1929/1930 roku był już na trzecim roku prawa. Emil był dwa lata młodszy od Emanuela. Urodził się 14 stycznia 1906 r.¹⁸ Maturę zdał w tym samym gimnazjum Żółkiewskiego, co brat, 19 maja 1926 r.¹⁹ Po ukończeniu (prawdopodobnie w 1931 r.) studiów prawniczych odbył aplikację adwokacką, wpisany został na listę adwokatów Izby Adwokackiej we Lwowie i wkrótce otworzył kancelarię w elitarnej części miasta, przy ul. Akademickiej 23, co dowodzi, że szybko zyskał wysoką pozycję wśród lwowskiej palestry.

W dotychczasowych życiorysach podaje się, że po ukończeniu studiów prawniczych Emanuel pracował przez pewien czas w kancelarii adwokackiej, a nawet że otarł się

pochodziło z rodzin żydowskich. Zakład powstał w 1892 r. jako filia III gimnazjum. W 1908 r. przyjęto jako patrona Hetmana Stanisława Żółkiewskiego.

¹³ DALO, f. 26, op. 3, spr. 1805, k. 1.

¹⁴ *Sprawozdanie dyrekcji Państwowego Gimnazjum imienia Hetmana Stanisława Żółkiewskiego we Lwowie za rok szkolny 1921*, Lwów 1921, s. 19 i 14 (przypis).

¹⁵ DALO, f. 26, op. 15, spr. 231, k. 392, 627. T. Lerski, który rozmawiał z jedyną ocalałą po Holokauście kuzynką artysty, pisze, że ojciec był prawdopodobnie właścicielem restauracji, a nazwisko panińskie matki to Brecher. Danych tych nie udało się zweryfikować w innych źródłach. T. M. Lerski, *Slechter Emanuel*, s. 351.

¹⁶ DALO, f. 26, op. 15, spr. 231, k. 392, 627.

¹⁷ DALO, f. 26, op. 3, spr. 1805, k. 3

¹⁸ DALO, f. 26, op. 15, spr. 231, k. 392, 627.

¹⁹ *Sprawozdanie dyrekcji Państwowego Gimnazjum V imienia Hetmana Stanisława Żółkiewskiego we Lwowie za rok szkolny 1925/26*, s. 19.

Grupa uczestników Balu Młodych Prawników w Warszawie w latach trzydziestych. Widoczni od lewej: reżyser Józef Lejtes (drugi z lewej), malarka Gena Gallewska, Emanuel Schlechter i producent filmowy Norbert Tarler. NAC

o adwokaturę. Fakt, że najprawdopodobniej nie ukończył studiów prawniczych, nie jest dostateczną podstawą, by twierdzić, że w kancelarii prawniczej nie pracował. Być może praca w kancelarii adwokackiej skierowała go na studia prawnicze.

Nawiasem mówiąc – wielu lwowskich artystów było wykształconymi prawnikami, a nawet adwokatami. Na przykład kolega Mundka z międzywojennej estrady lwowskiej Henryk Vogelfänger, który jako aktor znany jest pod scenicznym pseudonimem „Tońko”²⁰. Związki Schlechtera ze środowiskiem prawniczym musiały istnieć, skoro prawdopodobnie na początku lat trzydziestych, już jako ceniony pisarz i artysta, uczestniczył w Warszawie w Balu Młodych Prawników²¹.

Pod koniec lat dwudziestych u Mundka ujawnił się talent pisarski. Miał dobre wzorce. Lwów przecież żył piosenką, teatrem, nauką, prawem... Był kolebką wielu artystów, w tym tekściarzy tej miary, co „najbardziej lwowski spośród poetów” Marian Hemar czy rówieśnik Mundka – Zenon Friedwald (1906–1976) – autor m.in. tekstu do wielkiego przeboju Jerzego Petersburskiego *Ta ostatnia niedziela*. Gdy Hemar, po kilku latach pobytu w Warszawie, zatęsknił za Lwowem, dał tego wyraz w pięknej piosence o „mieście bez-troskich ludzi”, zakończonej słowami: „Rób co umiesz, jak wiesz [...] / chcesz szczęśliwym być, / to jedź do Lwowa”. W 1938 r. równie piękną i sentymentalną piosenkę o Lwowie, a właściwie „lwowskiej gitarze”, napisał (także w Warszawie) Schlechter: „[...] Przyjacielu, co chcesz to mów, / Nie ma jak rozśpiewany Lwów! / Tam, gdy batiar sztajerka gra, / To nawet stare domy tańczą, / Oj di-ra-di-ra, / Szkoda gadać i szkoda słów, / Nie ma, nie ma, jak miasto Lwów! / Nie ma jak to: ta joj, ta idź! / Ta chcesz szczęśliwym być: / To jedź do Lwowa!”. Nie ta jednak lwowska piosenka Schlechtera jest do dziś powszechnie znana, ale ta napisana do drugiego z trzech filmów o Lwowie według scenariusza współtworzonego przez Schlechtera – *Włóczęgi* z 1939 r. Zaśpiewana została przez niezapomniany

²⁰ W 1933 r. Vogelfänger został aplikantem adw. dr. Jana Lubaczewskiego, prowadzącego kancelarię przy pl. Św. Ducha 3. Ponadto należał do Związku Adwokatów Polskich – *Spis członków Oddziału lwowskiego Związku Adwokatów Polskich*, (w:) *Sprawozdanie Zarządu Oddziału Lwowskiego Związku Adwokatów Polskich za rok administracyjny 1933*, Lwów 1934, s. 11. Zob. A. Redzik, *Tońko. Henryk Vogelfänger (1904–1990), batiar, aktor, adwokat*, „Cracovia Leopoldis” 2007, nr 4, s. 46–47.

²¹ Uwieczniła to fotografia ze zbiorów redakcji „Ilustrowanego Kuriera Codziennego” przechowywana dziś w Narodowym Archiwum Cyfrowym.

duet batiarów lwowskich Szczepka i Tońka (czyli Kazimierza Wajdę – spikera radiowego i wspomnianego adwokata Henryka Vogelfängera, realizującego swoje hobby aktorskie na antenie Radia Lwów, a potem w filmie) – „[...] Bu dzie jeszcze ludziom tak dobrzy jak tu?/Tylku wy Lwowi!/Dzie pieśnią się tułą i budzą ze snu?/Tylko we Lwowi!/I bogacz i dziad tu so za pan brat/I kuźdyn ma uśmich na twarzy,/A panny to ma słodziutki ten gród,/Jak sok, czykulada i mniód!/Wienc gdybym si kiedyś urodzić miał znów,/Tylku wy Lwowi! /Bu szkoda gadania i co chcesz to mów,/Ni ma jak Lwów! [...]” (pisownia oryginalna).

Zanim Emanuel Schlechter, niski i szczupły brunet z zaczesaną do góry czupryną, w okularach, dbający o piękno języka polskiego, zarówno w mowie jak i w piśmie, trafił do filmu, śpiewał w lwowskich restauracjach, w tym w sławnej „Romie”, oraz pisywał do miejscowej prasy. Pierwszą poważną rewią, w której pojawiły się jego piosenki, była *Parada gwiazd*, wystawiana od września 1930 r. w Warszawie w teatrze „Morskie Oko”²². Prawdopodobnie w tym czasie Mundek nawiązał współpracę z legendarnym teatrem „Qui Pro Quo” i uczestniczył w powstawaniu repertuaru w ostatnich dwóch sezonach (teatr działał od 1919 do 1931 r.). 30 kwietnia 1931 r. w lwowskim „Colosseum” miała premiera pierwszej autorskiej rewii Schlechtera – *Co słyhać w eleganckim świecie?*, która inaugurowała działalność – współtworzonego m.in. z młodszym o trzy lata kompozytorem Alfredem Schützem (potem autorem muzyki do *Czerwonych maków na Monte Cassino*) – teatryku żydowskiej młodzieży akademickiej „Złoty Pieprzyk”. Popularność w całej Polsce, szczególnie wśród żołnierzy, zyskała piosenka z tej rewii pt. *Żołnierska brać*, którą nagraly w Warszawie zespoły lwowskich rewelersów, w tym Chór Eryana.

W kolejnych miesiącach Schlechter pisał, grał i reżyserował²³, uczestniczył w licznych przedsięwzięciach artystycznych Lwowa. Pojawiał się też w lwowskiej prasie oraz w nadzwyczaj pręźnie rozwijającym się Polskim Radiu Lwów, z którym współpracował od chwili powstania rozgłośni w 1930 r.

W 1932 lub 1933 r. Mundek Schlechter opuścił Lwów i zamieszkał (może z żoną) w Warszawie. Już w 1933 r. nagrał dla wytwórni płytowych Odeon i Columbia (był w niej kierownikiem literackim) płyty z piosenkami własnymi oraz ze spolszczonymi tradycyjnymi piosenkami żydowskimi. Nagrywał pod „litewsko-polskim” pseudonimem Olgierd Lech. Czasami sam sobie akompaniował. Najbardziej znane piosenki żydowskie nagrane przez Mundka to: *Żydowskie wesele*, *Kotysanka matki*, chyba najpopularniejsza ballada *Srulek* oraz oparta na motywach tradycyjno-biblijnych *Siedem dobrych lat*.

Owych „siedem dobrych lat” stało się jakoby proroczych, gdyż rzeczywiście w okresie od 1933 do 1939 r. Emanuel Schlechter zrobił ogromną karierę. Z biednego syna malarza pokojowego, aspirującego do kariery adwokackiej, wyrósł na pierwszego autora piosenek Drugiej Rzeczypospolitej, a jednocześnie cenionego autora skeczy, dialogów oraz scenariuszy teatralnych i filmowych.

Mundek aktywnie włączył się w życie stołecznej bohemy. Działał w Związku Autorów i Kompozytorów Scenicznych (ZAiKS), pisał dla kabaretu oraz dla filmu. Współ-

²² Muzykę napisał Leon Boruński, a popularność szybko zyskała piosenka *Tego nie wolno brać do ręki!* Wkrótce nagrana została w osławionej wytwórni płytowej Syrena Records – jednej z najstarszych na świecie – przez samego Kazimierza Krukowskiego „Lopka”.

²³ W wystawianej w listopadzie 1931 r. rewii pt. *Trzeba sobie radzić* współtworzył muzykę i zagrał jako aktor.

Zespół Teatru „Cyrulik Warszawski” z wizytą w warszawskiej redakcji „Ilustrowanego Kuriera Codziennego”, sierpień 1935 r. Widoczni m.in. Fryderyk Jarossy (stoi na stole), Stefania Górską (siedzi 5. z prawej), Zofia Terne (siedzi 4. z prawej), Jadwiga Andrzejewska (siedzi z lewej w sukni w groszki), Irena Kwiatkowska (siedzi 6. z prawej), Leon Boruński (siedzi 1. z prawej), Emanuel Schlechter (siedzi 3. z prawej), Jan Pawłowski, Bronisław Gimpel. NAC

pracował z najlepszymi z tekściarzami Konradem Tomem i Ludwikiem Starskim oraz z kompozytorami Jerzym Petersburskim, Henrykiem Warssem. Wkrótce Hanka Ordonówna w „Wielkiej Rewii” wylansowała przebój *Trudno*²⁴, a „Małe Qui Pro Quo” slowfox *Tak mi wstyd [lecz zakochałem się]*. Dla kabaretu napisał jakże aktualną i dziś piosenkę o kryzysie gospodarczym: „A wszystkiemu winien kryzys,/Stary zatwardziały kryzys./ I łudzisz się, że może jutro minie już,/I myślisz wciąż, a nuż? A może?/A tymczasem coraz gorzej...”.

W drugiej połowie lat trzydziestych Mundek pracował dla teatru „Cyganeria”, dla którego m.in. napisał wspólnie z Konradem Tomem i Jerzym Petersburskim komedię *Kobieta nr 5012*²⁵. Pisał ponadto dla „Starej Bandy” i „Cyrulika Warszawskiego”.

Największą sławę lwowskiemu „piosenkotwórcy” przyniosła jednak dziesiąta muza. W ciągu wspomnianych siedmiu lat Schlechter uczestniczył w powstawaniu prawie trzydziestu filmów. Dla jedenastu tworzył lub współtworzył scenariusz, w co najmniej dwudziestu sześciu śpiewano jego piosenki, dla kilku napisał dialogi, a w jednym filmie *Kochaj tylko mnie*, w reżyserii Marty Flanz (prawdopodobnie pierwszej w Polsce kobiety reżyser filmowej) zagrał rolę autora rewii, który upomina się o możliwość ukłonienia się publiczności.

Pierwszym filmem z udziałem Mundka była komedia w reżyserii Mieczysława Krawicza pt. *Każdemu wolno kochać* – z tytułowym przebojem Schlechtera do muzyki Zygmunta Karasińskiego i Szymona Kataszka. W następnym roku na ekrany kin wszedł obraz pt. *Parada rezerwistów*, do którego scenariusz przygotowali wspólnie Schlechter oraz ukryty pod pseudonimem Szer-Szeń adwokat Jan Lesman, potem znany jako twórca literatury

²⁴ Według powtarzanej w literaturze relacji w 1928 r. dwudziestoczteroletni student prawa Edmund Schlechter nieśmiało podrzucił tekst swojej sentymentalnej miłosnej piosenki Hance Ordonównie. Ta zachwyciła się. Tadeusz Müller napisał do autorskiej propozycji Schlechtera muzykę i utwór miał mieć premierę 18 stycznia 1929 r. podczas wielkiej rewii teatru „Qui Pro Quo” pt. *MSZ, czyli pamiętaj o mnie* w Galerii Luxenburga w Warszawie. Owa piosenka to szlagier pt. *Trudno... [gdy człowiek zakochany, to chodzi jak pijany]*. Szkołuł w tym, że Wittlin, choć był świadkiem tamtych dni i kolegą Schlechtera, pomylił się. Książkę pisał po latach, głównie z pamięci, więc nie może to dziwić. Taką wersję przekazał biograf Hanka Ordonówny Tadeusz Wittlin, a powtórzył m.in. Dariusz Michalski w swoim dziele o piosence międzywojnia.

²⁵ D. Michalski, *Powróćmy jak za dawnych lat...*, s. 90.

Filmy, w których powstaniu uczestniczył Emanuel Schlechter

Rok powstania i data premiery	Tytuł filmu	Reżyser	Scenariusz, dialogi	Muzyka	Autor piosenek	Tytuły piosenek	Aktorzy odgrywający główne role
1933; 1933.02.24	<i>Każdemu wolno kochać</i>	Mieczysław Krawicz, Janusz Warnecki	T. Kotwicz, Jerzy Nel	Zygmunt Karasiński, Szymon Katuszek	Emanuel Schlechter	<i>Każdemu wolno kochać; Chcesz, to mnie hierz!</i>	Adolf Dymsha, Mira Zimińska, Józef Orwid, Mariusz Maszyński
1933; 24.12.1933	<i>Wyrok życia</i>	Juliusz Gardan	Maia Morozowicz-Szczepkowska	Henryk Wars	Emanuel Schlechter	<i>Nie wiedziałem, że taki piękny jest świat</i>	Jadwiga Andrzejewska, Irena Eichlerówna, Dobiesław Daniłowski, Barbara Gilewska
1934; 31.01.1934	<i>Parada rezerwistów</i>	Michał Waszyński	Emanuel Schlechter; Szer-Szeń [Jan Lesman]	Władysław Dan	Emanuel Schlechter	<i>Barbara; Już wiem</i>	Adolf Dymsha, Stanisław Sieliński, Tola Mankiewiczówna; Władysław Walter
1934; 28.03.1934	<i>Kocha, lubi, szanuje</i>	Michał Waszyński	Napoleon Sąddek	Henryk Wars	Emanuel Schlechter	<i>Kocha, lubi, szanuje</i>	Eugeniusz Bodo, Loda Halama, Władysława Walter, Zula Pogorzelska, Michał Znicz
1934; 31.10.1934	<i>Co mój nąz nobi w nocy</i>	Michał Waszyński	Anatol Stern, dialogi: Emanuel Schlechter	Jerzy Petersburski	Emanuel Schlechter	<i>Ja już nie mogę; Odrobinę szczęścia w miłości; Gdybym ja miał cztery nogi; Spójrz signora (Najpiękniejsza signorita)</i>	Maria Gorczyńska, Tola Mankiewiczówna, Michał Znicz, Kazimierz Krukowski, Romuald Gierasiński
1934; 20.12.1934	<i>Czarna Perla</i>	Michał Waszyński	Eugeniusz Bodo, Anatol Stern	Henryk Wars	Emanuel Schlechter, Konrad Tom	<i>Dla ciebie chcę być biały; W hawańską noc</i>	Reri, Eugeniusz Bodo, Lena Żelichowska, Franciszek Brodniewicz, Michał Znicz
1934; 19.09.1934	<i>Czy Lucyna to dziewczyna</i>	Juliusz Gardan	Konrad Tom	Henryk Wars	Emanuel Schlechter	<i>O'Key</i>	Eugeniusz Bodo, Jadwiga Smosarska
1935; 8.02.1935	<i>Artak policmajster</i>	Michał Waszyński	Konrad Tom, Emanuel Schlechter	Henryk Wars	Emanuel Schlechter	<i>Oj-di-nadi-nadi-rida; Cóż bez miłości wart jest świat; Marysia</i>	Mieczysława Cwiklińska, Adolf Dymsha, Maria Bogda, Antoni Fertner
1935; 31.10.1935	<i>Pniotka z poste restante</i>	Jan Nowina-Przybylski, Michał Waszyński	Marian Hemar, M. Król	Henryk Wars	Emanuel Schlechter, Marian Hemar	<i>Gdyby szczęście przyszło dziś; Miłość to cały świat</i>	Alma Kar, Aleksander Zabczyński, Michał Znicz, Mieczysława Cwiklińska
1935; 30.11.1935	<i>Jaśnie pan szofer</i>	Michał Waszyński	Konrad Tom	Henryk Wars	Emanuel Schlechter	<i>Mój świat zaczął się dziś; Takie coś; To nie ty</i>	Eugeniusz Bodo, Stanisława Wysocka, Antoni Fertner, Ina Benita, Tadeusz Olsza

Rok powstania i data premiery	Tytuł filmu	Reżyser	Scenariusz, dialogi	Muzyka	Autor piosenek	Tytuły piosenek	Aktorzy odgrywający główne role
1935; 12.12.1935	<i>Kochaj tylko mnie</i>	Marta Flantz	Karol Jarossy; dialogi: Emanuel Schlechter	Władysław Eiger, Emanuel Schlechter	Emanuel Schlechter	<i>Mnie wystarczy wszystko</i>	Kazimierz Junosza-Stepowski, Lidia Wysocka, Witold Zacharewicz, Michał Znicz, Stanisław Stelenski, Helena Grossówna, Emanuel Schlechter
1936; 23.01.1936	<i>Dodek na froncie</i>	Michał Waszyński	Napoleon Sądak, dialogi: Konrad Tom	Henryk Wars, Władysław Dan	Emanuel Schlechter, Julian Tuwim	<i>A u mnie siup, a u mnie cyk</i>	Adolf Znicz, Alicja Halama, Helena Grossówna, Mieczysław Cybulski, Michał Znicz, Józef Orwid
1936; 4.03.1936	<i>Jego wiatka miłość</i>	Stanisława Perzanowska, Mieczysław Krawicz	Alicja Stern, Anatol Stern	Henryk Wars	Emanuel Schlechter	<i>Nie na piękniejszego nic od miłości</i>	Stefan Jaracz, Lena Żelichowska, Lala Górska, Tadeusz Olsza, Michał Znicz
1936; 11.09.1936	<i>Jadzia</i>	Mieczysław Krawicz	Fryderyk Jarossy, Emanuel Schlechter, dialogi: Emanuel Schlechter, Ludwik Starski	Alfred Scher	Emanuel Schlechter	<i>Bez przerywy śmieję się; Jak drogie są wspomnienia; Jadzia</i>	Jadwiga Smosarska, Aleksander Zabczyński, Michał Znicz, Mieczysława Cwiklińska, Stanisław Stelenski, Józef Orwid
1936; 19.12.1936	<i>Będzie lepiej</i>	Michał Waszyński	Emanuel Schlechter, Ludwik Starski	Henryk Wars	Emanuel Schlechter	<i>Będzie lepiej; Nie wtem co się ze mną stało; My dawaj obaczoj</i>	Kazimierz Wajda, Henryk Vogelfänger, Loda Niemirzanka, Aleksander Zabczyński, Antoni Fertner, Stanisław Stelenski
1936; 24.12.1936	<i>Amerkańska awantura</i>	Ryszard Ordynski	Świętopelk Karpinski, dialogi: Emanuel Schlechter	Alfred Scher	Emanuel Schlechter	<i>Jeden koniał, jeden nur</i>	Eugeniusz Bodo, Zofia Nakoneczna, Mieczysława Cwiklińska, Michał Znicz
1937; 18.02.1937	<i>Piętro wyżej</i>	Leon Trystan	Eugeniusz Bodo, Emanuel Schlechter, Ludwik Starski, dialogi: Emanuel Schlechter, Ludwik Starski	Henryk Wars	Emanuel Schlechter	<i>Umówiłem się z nią na dziesiętą; Sexappeal; Dzisiaj ta, jutro ta (tita)</i>	Eugeniusz Bodo, Józef Orwid, Helena Grossówna, Ludwik Sempoliński
1937; 16.11.1937	<i>Trójka hultajska</i>	Henryk Szaro	Antoni Szczerba-Ferski, Jan Fethke	Henryk Wars	Emanuel Schlechter	<i>Najlepiej w głosie mieć szani; Czy tutaj mieszka panna Agnieszka</i>	Antoni Szczerba-Ferski, Stanisław Woliński, Stanisław Stelenski
1938; 12.01.1938	<i>Robert i Bertrand</i>	Mieczysław Krawicz	Jan Fethke, Napoleon Sądak, dialogi: Emanuel Schlechter, Ludwik Starski	Henryk Wars	Emanuel Schlechter	<i>Zakochany zlodziej; Robert i Bertrand</i>	Helena Grossówna, Eugeniusz Bodo, Adolf Dymśa

Rok powstania i data premiery	Tytuł filmu	Reżyser	Scenariusz, dialogi	Muzyka	Autor piosenek	Tytuły piosenek	Aktorzy odgrywający główne role
1938; 5.03.1938	<i>Królowa przedmieszka</i>	Eugeniusz Bodo	Emanuel Schlechter , Jerzy Nel	Henryk Wars, Jerzy Petersburski	Emanuel Schlechter	<i>Kiedy muzyka gra po leczkę; Maniusiu ach!</i>	Helena Grossówna, Aleksander Żabczyński, Stanisław Sieleński
1938; 15.03.1938	<i>Kobiety nad przepaściami</i>	Michał Waszyński, Emil Chaberski	Anatol Stern	Henryk Wars	Emanuel Schlechter	<i>Rio Negro; Jedna, jedyna</i>	Maria Bogda, Nora Ney, Jadwiga Andrzejevska, Kazimierz Junosza-Stępowski, Aleksander Żabczyński, Adam Brodzisz
1938; 7.04.1938	<i>Szczęśliwa trzynastka</i>	Marian Czauski	Emanuel Schlechter , Ludwik Starski, Marian Czauski, Aleksander Pękalski	Jerzy Petersburski	Emanuel Schlechter	<i>Młodym być i wiojeć nic; Odpukał pan</i>	Stanisław Sieleński, Helena Grossówna, Józef Orwid
1938; 31.10.1938	<i>Strachy</i>	Eugeniusz Cękański, Karol Szolowski	Eugeniusz Cękański, Karol Szolowski, Stanisław Wohl, oprac: Emanuel Schlechter , Tadeusz Wittlin	Andrzej Panufnik	Władysław Bromewski, Wincenty Rapacki (syn), Emanuel Schlechter	<i>Strach</i>	Hanna Karwowska, Eugeniusz Bodo, Jadwiga Andrzejevska, Józef Węgrzyn
1938; 22.12.1938	<i>Serce matki</i>	Michał Waszyński	Leon Trystan, Emanuel Schlechter , Tadeusz Wittlin	Ivo Wesby			Hekena Grossówna, Aleksander Żabczyński, Stanisław Sieleński
1939; 5.04.1939	<i>Włóczgi</i>	Michał Waszyński	Emanuel Schlechter , Konrad Iorn	Henryk Wars	Emanuel Schlechter	<i>Tylko we Lwowie; Dobranoc, oczka zmrucz; Nic o tobie nie wiem</i>	Kazimierz Wajda, Henryk Vogelfänger, Stanisława Wysocka, Stanisława Stępnówna, Helena Grossówna, Antoni Fertner, Zbigniew Rakowiecki
1939; 23.12.1941	<i>Ja tu rządzię</i>	Mieczysław Krawicz	Emanuel Schlechter , Ludwik Starski	Władysław Dan, Roman Palester	Emanuel Schlechter	<i>Co może być lepszego; O ty moja cudna pani; [Abecadło z pieca spadło trzeba je poskładać znów]</i>	Ina Benita, Zbigniew Rakowiecki, Mieczysława Cwiklińska, Władysław Grabowski, Józef Orwid
1939; zaginioną	<i>Serce batiara</i>	Michał Waszyński	Emanuel Schlechter , Ludwik Starski	Henryk Wars	Emanuel Schlechter	<i>Serce batiara</i>	Kazimierz Wajda, Henryk Vogelfänger, Ina Benita

dziecięcej – Jan Brzechwa. Wspólnie napisali też popularną piosenkę *Barbara* do muzyki Władysława Daniłowskiego (twórcy Chóru Dana).

Przeboje przyniosły kolejne filmy, które reżyserowali najznamienitsi, jak Michał Waszyński, Mieczysław Krawicz, Leon Trystan czy niezapomniany amant międzywojennego polskiego kina, znakomity aktor, ale również reżyser i producent Eugeniusz Bodo.

W połowie lat trzydziestych Schlechter został najważniejszym tekściarzem Henryka Warsa, wybitnego kompozytora muzyki filmowej, zajmując miejsce Andrzeja Własta – *nota bene* autora tekstów setek piosenek, w tym tak znanych jak *Jesienne róże*, *Tango milonga* czy *Całuję twoją dłoń, madame*. W głośnym filmie Juliusza Gardana *Czy Lucy na to dziewczyna* Eugeniusz Bodo i Jadwiga Smosarska zaśpiewali piosenkę duetu Wars-Schlechter pt. *O Key (slowfox)* – jest ona uznawana za najbardziej „warsowską” ze wszystkich piosenek wielkiego kompozytora..., gdyż stałym elementem tekstu Mundek uczynił owo powtarzane za często przez Warsa „O.K.”. Do muzyki Warsa Schlechter napisał m.in. piosenki: *Co bez miłości wart jest świat*, *To nie ty*, *Nie ma piękniejszego nic od miłości*, *Czy tutaj mieszka panna Agnieszka?*, *Najlepiej w głowie mieć szum*, *Nie wiem co się ze mną stało* i piosenkę z morałem *My dwaj obacwaj*: „Popamiętaj ty sy, Tońku!/- Powiedz, Szczepciu, powiedz co? – To si Tobi przyda/Bo pamiętaj, ży ni bida,/Ali piniundz to niszczceńsi! O! [...]”.

18 lutego 1937 r. na Festiwalu Filmowym podczas Targów Wschodnich we Lwowie miała miejsce premiera jednego z najlepszych filmów komediowych okresu II RP, a być może najlepszego – *Piętro wyżej*, w reżyserii Leona Trystana, według scenariusza trzech autorów: Schlechtera, Ludwika Starskiego oraz Eugeniusza Bodo, który objął też kierownictwo artystyczne oraz zagrał główną rolę. Sale kinowe przez dwa miesiące pękały w szwach, a piosenki ze słowami Schlechtera i muzyką Warsa, zaśpiewane w filmie przez Bodo, stały się przebojami wszech czasów – *Umówiłem się z nią na dziewiątą* (tango), *Sexappeal* (foxtrot) oraz nieco mniej znana dziś *Dzisiaj ta, jutro ta (mta)* (fox marsz).

Dość znanymi do dziś komediami są dwa filmy o tematyce lwowskiej – *Będzie lepiej* z 1936 r. oraz z 1939 r. – wspomniany już – *Włóczęgi*, w którym oprócz *Tylko we Lwowie* znalazły się przeboje: *Dobranoc, oczka zmrzu* oraz przepiękny sentymentalny slow-fox *Nic o tobie nie wiem*, zaśpiewany przez Zbigniewa Rakowieckiego i Andrzeja Boguckiego.

Na jesień 1939 planowano kilka premier. Oczekiwał film Krawicza wg scenariusza Schlechtera i Starskiego – *Ja tu rządę* (wyświetlono go dopiero w grudniu 1941 r.). Finalizowano pracę nad trzecim filmem lwowskim Waszyńskiego, Schlechtera i Warsa – *Serce batiara*, którego klisze prawdopodobnie spłonęły, a pozostała tylko piosenka tytułowa autorstwa Schlechtera.

1 września 1939 r. wybuchła wojna. Mundek z rodziną opuścił Warszawę i wrócił do Lwowa. Po zajęciu miasta przez Sowieców i przejściu przez Sowieców administracji wprowadzono tzw. paszportyzację – czyli nadanie obywatelstwa Związku Sowieckiego. Podobno Schlechter jako Polak i obywatel Polski odmówił przyjęcia paszportu. Incydent ten skutkowało tym, że – mimo iż pracował w Lwowskim Państwowym Teatrze Miniatury – nie opuszczał miasta. Dlaczego pozostał we Lwowie? Przecież większość artystów wyjechała, a potem wyszła z „nieludzkiej ziemi” z wojskiem gen. Władysława Andersa.

Wkrótce po zajęciu Lwowa przez Niemców utworzono getto. Znalazł się w nim Schlechter z żoną i małym synkiem. Nie przyjął propozycji od „aryjskich” przyjaciół dostarczenia fałszywych „ausweisów”. Dzielił los narodu, z którego się wywodził. Nadal

zajmował się działalnością artystyczną. Nie zaprzestał jej także we lwowskim obozie koncentracyjnym, tzw. Obozie Janowskim, do którego trafił prawdopodobnie w 1942 r. Więzień tego obozu, któremu – jako jednemu z nielicznych – udało się uciec, Szymon Wiesenthal, wspominał: „SS-Untersturmführer Richard Rokita, kiedyś skrzypek w jednej ze śląskich kawiarni, miał bzika na punkcie «swojej» orkiestry. On, który codziennie z czystej żądzy mordy zabijał kogo popadło, miał tylko jedną ambicję: swoją orkiestrę!” i w dalszej części: „Pewnego dnia Rokita przyprowadził kompozytora piosenek kabaretowych nazwiskiem Zygmunt Schlechter [błędnie zapamiętał imię] i rozkazał mu, by napisał *Żalobne tango*. Ilekroć później je grano, temu sadyście i okrutnikowi wilgotniały oczy”²⁶. Tango owo grała utworzona przez Rokitę spośród więźniów KL Janowska – Lemberg orkiestra obozowa. Może tajemnica długiego przetrwania Mundka Schlechtera w Obozie Janowskim tkwi w „przychylności” zwyrodnialca i artysty Richarda Rokity.

Jedyna krewna Schlechtera, która ocalała z Zagłady, Eugenia Brecher, napisała w ankiecie złożonej po wojnie w ZAiKS-ie, że kuzyn został zamordowany 11 listopada 1943 r., w dzień niepodległości Polski – tej, o którą walczył w 1920 r., dla której tworzył i z którą identyfikował się do końca.

²⁶ S. Wiesenthal, *Słonecznik. Opowieść i komentarze*, przekł. M. Kurkowska, K. Sendecka, Warszawa 2000, s. 22.

Dnia 7 stycznia 2014 r. w Yad Vashem w Jerozolimie Jan Krzysztof Kulig, uwzględniając dane biograficzne zawarte w niniejszym opracowaniu, złożył „Listy Świadka do zbierania i utrwalenia pamięci Żydów zamordowanych w Zagładzie-Shoah”: Emanuela Szlechtera (wówczas Schlechtera), jego żony (być może Jadwigi), syna oraz brata adw. Henryka.

Opracowanie jest zapowiedzią obszerniejszej publikacji poświęconej Emanuelowi Szlechterowi (Schlechterowi). Przystępując do pracy nad nim, wydawało się (taki był wówczas stan wiedzy), że „autor szlagierów wszech czasów” był adwokatem, a co najmniej aplikantem adwokackim. Dotarcie do archiwaliów zweryfikowało ową opinię. Za pomoc w dotarciu do niektórych danych archiwalnych autor dziękuje Panu Ihorowi Zemanowi ze Lwowa.

Autor prosi o kontakt (przez redakcję „Palestry”) wszystkich, którzy posiadają wiedzę o Emanuelu Schlechterze, jego rodzinie, losach przedwojennych i wojennych.